

Kalandozás a jó palócok földjén

Adventures on the Palócföld

Száz éve halt meg a magyar széppróza egyik legnagyobb mestere, Mikszáth Kálmán, aki ezer szállal kötődött Nógrád megyéhez. Az író kitűnő megfigyelője volt a falusi, kisvárosi emberek életének. Bámulatos hűséggel rajzolta meg novellái, regényei hőseinek alakját és jellemét. Különösen az élet humoros jelenségei ragadták meg a figyelmét. Legsikeresebb művei közé tartozik *A jó palócok című elbeszélés, melyben jól tetten érhető a magyar ember anekdotázó kedve és képessége.*

A közelmúltban újságíró-különítményünk felajzva indult Palócföldre, hogy megmerítkezzen a Mikszáth számára oly fontos, ihlető közegben. Természetesen az elmúlt száz esztendőben sok minden megváltozott, ám a vidék kisebb-nagyobb településeit valahogy még mindig körülengi a nagy írók szelleme. Ugyanis a régióknak van egy másik büszkesége is: Madách Imre. A világirodalom egyik legfenségesebb költői remekművének, Az ember tragédiájának szerzője a XIX. század közepén Csesztvén élt kilenc éven át. Itt, a Balassagyarmattól öt kilométerre fekvő kis faluban található Magyarország egyetlen Madách Emlékhelye, melynek a település legmagasabb pontján lévő egykori Majtényi-kúria ad helyet. A múzeum körüli hatalmas park közepén található az a már kidőlt krími hárs, melynek árnyékában hajdan Madách megírta a Tragédiát. A szép természeti környezetben fekvő kistelepülés ideális kirándulóhely. Ráadásul a Csesztvei Hagyományőrző és Kulturális Egyesület jóvoltából a faluban évente számos rendezvényt tartanak. Magyarországon először itt tartottak Madárijesztő Szépségfesztivált is, melyet azóta minden tavasszal megismételnek.

A LEGBÁTRABB VÁROS

A festői szépségű Börzsöny és a Cserhát hegység lankái által körülölelt terület már az első évezredben is lakott terület volt. A honfoglaló magyarok Gyarmat törzsének tagjai rakták le a mai település alapjait, mely később a Balassa család birtoka lett. Így alakult ki a kistérség mai központja, Balassagyarmat. A hajdani megyeháza kapuja mögött ugyanaz a hangulat fogadja napjaink emberét, melyet egykor Madách és Mikszáth is megtapasztalhatott. A település nem véletlenül kapta a Palócország fővárosa címet. A megyében élő palóc népcsoportnak köszönhetően a népi hagyományokkal, értékekkel, népviselettel és ízes tájszólással lépten-nyomon találkozhatunk. Balassagyarmaton 1898-ban Erzsébet királyné tiszteletére alakították ki a Palóc-ligetet és akkor épült fel a Palóc Múzeum is. A bölcsőtől a sírig című kiállításon jól nyomon követhetők a Nógrád megyei paraszti ünnepek és hétköznapiak. A múzeum kertjében álló, komplett udvarral körülvett, lépcsőzetes zsufffedelű Palócház az első magyarországi skanzen emléket idézi fel. A település lakói nemcsak a régmúltban, de a XX. század viharos eseményei közepe is helytálltak. Balassagyarmat joggal viseli a Civitas Fortissima – Legbátrabb város rangját, hiszen 1919-ben innen kiverték a cseheket. Ennek a tettnek az emléke kitörölhetetlen része lett a balassagyarmatiak öntudatának. A történelmi emlékek mellett mai hírességgel is büszkélkedhet a város. A Jagyutt család cukrászdája messze földön híres, hiszen többnyire saját maguk által előállított, magas minőségi alapanyagokból készítik a süteményeiket.

KIS TELEPÜLÉSEK, NAGY ÉLMÉNYEK

Nógrádgárdony kiváló természeti adottságokkal rendelkezik, nem véletlen, hogy a szakem-

It was a 100 years ago that Kálmán Mikszáth, one of the greatest masters of the Hungarian artistic prose died. He had thousands of ties to the county Nógrád. He was a brilliant observer of the lives of the people living in villages and towns. He depicted the figures and characters of his novels with breathtaking lifelikeness. It was especially the funny motives that grasped his attention. One of his most popular works is the story named 'A jó palócok' (The Good Palóc People) in which we can find the typical skill and talent of Hungarians to tell anecdotes.

Not long ago a group of our journalists left for Palócföld with much excitement, to dive into the atmosphere which had been so important and inspiring for Mikszáth.

Of course there has been plenty of changes in the past 100 years, but the villages and the towns are still dwelt by the spirit of the great authors. This region is also the home of another famous author: Imre Madách. The writer of one of the most grandiose poetry of the world-literature, namely the 'Tragedy of Man', lived in Csetszve for 9 years. We can find his only memorial place here in this village, only 5 km away from Balassagyarmat; it is located in the old mansion house (Mária-kúria). In the great park surrounding the museum you can still see the lime-tree which had already fallen and under which Madách was writing 'The Tragedy of Man'. The small village in a very nice natural environment is an ideal destination for excursions. There are many events organised by the Csesztvei Hagyományőrző és Kulturális Egyesület every year. The first Scarecrow Beauty Contest in Hungary took place here as well, which has been organised ever since every spring.

THE MOST COURAGEOUS TOWN

The territory surrounded by the picturesque hills Börzsöny and the mild slopes of Cserhát were already inhabited in the first millennium. The members of the conquering Hungarian tribe Gyarmat founded the basis of the town which later became the property of the family Balassa and so the centre of the region Balassagyarmat developed. We can find the same atmosphere behind the

berek már régen klimatikus gyógyhellyé minősítették. A tájvédelmi terület szubalpin klímája indokolta, hogy a Majláth, majd Zichy család egykori, a közelmúltban teljesen felújított kastélyában megnyíljon egy pihenést és gyógyulást szolgáló intézmény. A ősparkkal körülvett Főnix Kastélyszanatórium és Egészséghotel a pácienseket főúri vendéglátásban és magas színvonalú egészségügyi ellátásban részesíti.

Mohora közszög Balassagyarmattól tíz kilométerre, a Feketevíz-patak völgyében fekszik. A bűbajos kistelepülés számos, ismert emberhez kötődő, illetve más turistavonzó látnivalóval is rendelkezik. A Mauks Ilona Emlékiállításnak helyet adó házban nőtt fel Mikszáth Kálmán leendő hitvese, akit regényes körülmények között vett feleségül. Az épület előtti parkban a Palócföld nagy írójának és feleségének bronzszobra áll. A falu közepén álló kis evangélikus templom irodalomtörténeti emlékhely. 1893-ban itt fogadott Mikszáth Kálmán és Mauks Ilona másodszor is örök hűséget.

Az óriási népszerűségnek örvendő színésznő, Tolnay Klári Mohorán töltötte a gyermekéveit. Az ő tiszteletére berendezett Tolnay Klári Emlékház 2000-ben, az evangélikus templom közelében nyitotta meg kapuit. Itt az érdeklődők családi ereklyék, személyes tárgyak és fényképek segítségével megismerhetik a XX. századi magyar színjátszás egyik legnagyobb alakjának életét és munkásságát.

Mohora egyedülálló nevezetessége a Dolinkavölgy 68 borospincéje. A homokkőbe vájt „szentélyek” legendája még az 1700-as években kezdődött. Napjaink vendégszerető pincetulajdonosainak köszönhetően egyre szépül a pincék környéke. Az arra járó utazót innen soha nem engedik el szomjasan, és az éhét is csillapítják a zsírban sült, hagymás krumplibabával.

A Cserhát-hegység rejtékében megbújó Herecsény mind a hatszáz lakosa a palóc hagyományok elkötelezett őrzője. Ahogy közeledünk a faluhoz, már messziről látszik a Gyürki-hegy tetejére állított palócok vigyázó nagykeresztje. Itt minden évben megrendezik a keresztbúcsút, ahová a világon szétszóródott palócok sokasága is visszajár. A faluban két hagyományörző csoport is működik, akik rendszeresen összejárnak a régi faluházból átalakított fonóba. Fosztják a tollat, fonják a kendert, szövök és hímzik a vásznat, miközben hallgatják A népművészet mestere és a Magyar Kultúra lovagja címmel kitüntetett, pajkos tekintetű Bartus Terka néni vidám történeteit. Kis csapatunkat nagy szerencse érte, mert ott jártunkkor Palóccország utazó nagykövete, Terka néni mesélőkedve teljében volt. A befűtött kemence mellett testünk, lelünk meglelt melegséggel és feltöltődve indulunk vissza, hogy tovább vívjuk hétköznapijaink kisebb-nagyobb csatáit.

Szendi Horváth Éva
Fotó: Gyurián Tibor

gate of the former County Hall that Madách or Mikszáth could have experienced there. It's not a coincidence that the town got the name 'Capital of Palóccország'. We can experience here traditions, values, traditional costumes and nice dialects due to the Palóc-population of the county. The palóccgrove was established in the honour of the

Hungarian Queen Elisabeth in 1898, the 'Palóc Museum' was also built that year. We can trace the traditional feasts and the every day life of the country-people in the exhibition named 'From the Cradle to the Grave'. The stepped thatched-roofed 'Palóc House' (Palócház) surrounded by a complete yard standing in the garden of the museum reminds us of the first open-air village museum of Hungary. The inhabitants of the town held out not only in the past but also in the turbulent times of the 20th century. Balassagyarmat rightly bears the title of 'The Most Courageous Town' (Civitas Fortissima) because they made the Czech army withdraw from the town in 1919. This act became an unforgettable part of the self-consciousness of the people living in the town. Besides the historical memories the town is also famous for some other reasons these days. The pastry shop of the family Jagyutt is well-known far and wide because they mostly bake their home-made pastries from high quality ingredients.

LITTLE VILLAGES, GREAT ADVENTURES

Nógrádádony has perfect environmental conditions, it's no coincidence that experts classified it as a climatic health resort. Due to the sub-alpine climate of the nature protection area the former castle of the Majláth, later the Zichy family, which has been completely renovated recently, opened as a place for resting and recovering. The caste-sanatorium and resort hotel (Főnix Kastélyszanatórium és Egészséghotel) surrounded by an old park provides a royal and a high level treat to the guests.

The village Mohora is located 10 km from Balassagyarmat in the valley of the Feketevíz-patak. The charming little village has many sights commemorating famous personalities and other attractions as well. The spouse of Kálmán Mikszáth, whom he married in an unusually romantic way, had grown up in the house hosting the Ilona Mauks Exhibition. The bronze statue of the great author and his wife stands in

the park in front of the house. The Lutheran church in the middle of the village is a memorial place of the literature history. Kálmán Mikszáth and Ilona Mauks got married here in 1893 for the second time.

Klári Tolnay, the very popular actress spent her childhood in Mohora. The 'Tolnay Klári Emlékház' (Memorial House) situated near the Lutheran church which was established for her memory opened in 2000. Personal objects, memories of the family and photos are exhibited here, so the visitor can get acquainted with the life and the career of one of the most significant personalities of the Hungarian theatre in the 20th century.

The unique sight of Mohora are the 68(!) wine cellars of the valley Dolinka. The legend of the 'shrines' carved into sandstone began already in the 1700s. The environment of the cellars is getting nicer and nicer due to the hospitable cellar-owners of today. The visitor won't be let go thirsty, after having eaten fried baby-onion-potatoes nobody will leave hungry.

All the 600 inhabitants of Herecsény, the hidden village in the Cserhát are keen on keeping their traditions. As we are getting nearer to the village we can see the great cross watching on the top of the Gyürki-hegy already from a big distance. Every year a pilgrimage takes place here, palócs from all over the world come back to take part in it. There are two tradition-keeping groups in the village who meet regularly in the spinnery which was converted from a village-house. While they strip feathers, loom hemp, weave and embroider linen, they listen to the stories of the naughty looking elderly lady, Terka Bartus, who was awarded the price 'Magyar Kultúra lovagja' (Knight of the Hungarian Culture) and 'Népművészet mestere' (Master of Folk Arts). Our little group had good luck, because the 'ambassador' of Palóccország was keen on telling us stories. We were sitting by the fire and our heart was filled with joy and we went home with this experience to go on fighting our everyday battles.